

DATUM
2020-11-30

DNR
2020-2.3.1-408

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

ERT DNR
U2020/03826/GV

Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning

Delegationen mot segregationens yttrande utgår från myndighetens uppdrag att bidra till att öka långsiktiga effekter av insatser för att minska och motverka social och ekonomisk segregation på nationell, regional och lokal nivå.

Sammanfattning

Delegationen mot segregation välkomnar ett sammanhållet system för planering och dimensionering av gymnasial utbildning för att öka möjligheterna till en mer jämlik skola. Myndigheten ställer sig positiv till flera av utredningens förslag, och motsätter sig inte något förslag utifrån negativ påverkan på segregationen.

Delegationen mot segregation vill särskilt belysa utredningens förslag 7.2.4 *Huvudmän ska arbeta aktivt för en allsidig social elevsammansättning vid sina skolenheter* för att minska skolsegregationen inom gymnasial utbildning.

Delegationen mot segregation ser att det webbaserade uppföljningssystem som myndigheten just nu utvecklar kommer att kunna bidra i genomförandet av flera av utredningens förslag.

Yttrande

Vid årsskiftet 2018–2019 var drygt 10,2 miljoner personer folkbokförda i Sverige, varav 1,5 miljoner unga i åldrarna 13–25 år. 12 procent av unga i åldrarna 13–25 år bodde då i områden med socioekonomiska utmaningar, det vill säga områden som kännetecknas av en hög andel som varken arbetar eller studerar, låg andel förvärvsarbetande, hög andel lågutbildade, hög andel långtidsarbetslösa samt hög andel med försörjningsstöd. Därmed är det många av utredningens förslag och bedömningar som berör personer som bor i områden med socioekonomiska utmaningar.

Delegationen mot segregation välkomnar ett sammanhållet system för planering och dimensionering av gymnasial utbildning för att öka möjligheterna till en mer jämlik skola. Myndigheten välkomnar även det helhetsgrepp som utredningen har

tagit kring ansvar, både för offentliga och enskilda huvudmän och statliga myndigheter.

Delegationen mot segregation har möjlighet att bidra till att öka kunskapen och förståelsen för bakomliggande orsaker till exempelvis skolsegregation, samt att underlätta planering och dimensionering av utbudet av utbildningar. Delegationen mot segregation tar just nu fram ett webbaserat uppföljningssystem som kommer att vara klart under 2021. Systemet ska göra det möjligt att mäta och följa upp segregationen och dess utveckling på nationell, regional och lokal nivå samt på ännu mer detaljerad nivå inom kommuner. Uppföljningssystemet ska också ge användarna möjlighet att ta fram en samlad bild av segregationen med hjälp av indikatorer inom statistikområden som arbete, bostad, utbildning, demokrati och hälsa. Det har tidigare inte funnits något enhetligt officiellt sätt att samlat mäta och kontinuerligt följa upp hur segregationen ser ut och utvecklas i Sverige. Det har även saknats ett uppföljningssystem som samlat publicerar sektorsövergripande statistik som på ett enkelt sätt gör det möjligt att följa segregationens utveckling över tid i Sverige. Myndighetens webbaserade uppföljningssystem blir därför först i sitt slag att samlat mäta och följa segregationen och dess utveckling på olika geografiska nivåer. Uppföljningssystemet gör det också möjligt att visualisera statistiken på flera olika användarvänliga och pedagogiska sätt.

FÖRSLAG OM PLANERING OCH DIMENSIONERING

6.1.1

Delegationen mot segregation ser positivt på utredningens förslag 6.1.1 *Det behövs nya principer för planering och dimensionering av utbudet i gymnasieskolan*. Förslaget syftar till att när huvudmän bestämmer vilka utbildningar som ska erbjudas samt antalet platser som ska erbjudas, ska betydande hänsyn tas till både ungdomarnas efterfrågan och behov och arbetsmarknadens behov.

Delegationen mot segregation ser att det är av vikt att huvudmännen vid planering och dimensionering av utbudet har tillgång till ytterligare kunskap om elevers val för att se hur det skiljer sig mellan pojkar och flickor i stadsdelar, inom stadsdelar och bostadsområden. Inom exempelvis Stockholmsregionen finns stora skillnader mellan kommuner, och inom kommuner, vad gäller hur stor andel av eleverna som söker till ett yrkesprogram. I vissa kommuner ligger sökantalet till yrkesprogram långt under rikssnittet och istället majoriteten av alla elever väljer ett högskoleförberedande program. I andra kommuner ligger antalet ansökningar till yrkesprogram över rikssnittet. Utredningen synliggör faktorer kring hur marknadsföring mot olika elevgrupper kan slå ut, som särskilt påverkar studieval i gruppen ungdomar med lägre meritpoäng. Elever med låga meritpoäng tenderar

att lägga större vikt vid faktorer som inte är direkt kopplade till utbildningen, så som att få en egen surfplatta, avstånd till skolan eller att få gå tillsammans med kompisar. Jämfört med andra elever lägger denna elevgrupp mindre vikt vid utbildningens faktiska innehåll. Med större kunskaper om olika elevgrupper, både utifrån bostadsort och meritpoäng kan, förutom i arbetet med planering och dimensionering av utbudet, stödet kring vägledning och information vid gymnasievalet bli tydligare, och vid behov, mer målgruppsanpassat.

6.1.1 och 6.1.2

En viktig aspekt utifrån segregation som både förslaget 6.1.1 och förslaget 6.2.1 *Enskilda huvudmän ska bidra till ett ändamålsenligt utbud* vill säkerställa är att utbudet av gymnasial utbildning inte ska påverka ett effektivt användande av samhällets resurser i ett område. Kostnaden för gymnasieutbildningar har ökat och det har framför allt ökat genom högre lärarlöner, vilket är en nödvändig förutsättning för att attrahera och behålla lärare. Utredningen visar att de mest erfarna lärarna, och de som i högre utsträckning är behöriga, tenderar att söka sig till och stanna kvar på skolor med elever med höga meritvärden. Detta kan innebära att de skolor som har störst behov av skickliga och erfarna lärare utifrån det kompensatoriska uppdraget, är de som har svårast att attrahera just dessa lärare.

Utredningen visar att kostnaderna kommer att fortsätta öka de kommande åren med större barnkullar och kommuners mer ansträngda ekonomi. Det demografiska trycket är högt, men är inte jämnt fördelat över landet. Områden med socioekonomiska utmaningar kännetecknas av en stor andel unga i befolkningen. Delegationen mot segregation ser behov av att det i planering och dimensioneringen av utbudet av utbildningar görs en analys från områdesnivå i en kommun upp till regional nivå. En sådan analys bör utreda såväl program och utbildningsplatser som på arbetsmarknad och boendeförhållanden. Delegationen mot segregations förhoppning är att huvudmän ska inhämta underlag för att göra denna typ av analyser via det webbaserade uppföljningssystemet.

6.3.1

Delegationen mot segregation ställer sig positiv till utredningens förslag 6.3.1 *Skolverket ska ta fram regionala planeringsunderlag om behovet av gymnasial utbildning*. Skolverket föreslås få underlag från flera myndigheter med befintliga uppdrag om analys och prognoser om arbetsmarknaden, för att i sin tur ge kommunerna stöd i form av regionala planeringsunderlag för sin planering och dimensionering för utbudet av utbildning. Delegationen mot segregation kan här vara behjälplig med underlag till Skolverket utifrån segregationens konsekvenser för skolan.

6.1.1, 6.1.2, 6.3.1, 6.3.5 och 6.8.1

Delegationen mot segregation ser positivt på att utredningen vill stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad, vilket synliggörs bland annat i förslagen 6.1.1 *Det behövs nya principer för planering och dimensionering av utbudet i gymnasieskolan*, 6.2.1 *Enskilda huvudmän ska bidra till ett ändamålsenligt utbud*, 6.3.1 *Skolverket ska ta fram regionala planeringsunderlag om behovet av gymnasial utbildning*, 6.3.5 *Regionala branschråd för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska bidra med information om arbetsmarknadens kompetensbehov* och 6.8.1 *Det finns fortsatt behov av statsbidrag för vissa utpekade områden inom ramen för regionalt yrkesvux*.

Segregation inom skola, arbetsmarknad och bostadsmarknad påverkar varandra i hög grad. Bland annat visar forskning att boende i områden med socioekonomiska utmaningar har sämre möjligheter sett till skolresultat, utbildningsnivå och möjligheter på arbetsmarknaden, liksom hälsa och levnadsvanor. Dessa konsekvenser påverkar och förstärker dessutom varandra. Att tydligare koppla utbudet efter den lokala och regionala arbetsmarknadens behov, samt verka för en bättre övergång från både högskoleförberedande program och yrkesprogram till arbetsmarknaden, är av särskild vikt för både unga och vuxna i områden med socioekonomiska utmaningar.

FÖRSLAG OM FINANSIERING OCH RESURSFÖRDELNING I GYMNASIESKOLAN

Delegationen mot segregation ser positivt på det helhetsgrepp och överväganden som utredningen presenterar i kapitel 7 Förslag om finansiering och resursfördelning i gymnasieskolan.

7.2.1, 7.2.2 och 7.2.3

Ur ett segregationsperspektiv bedömer myndigheten att förslagen 7.2.1 *Det ska regleras att kommuner inom gymnasieskolans samverkansområden ska betala interkommunal ersättning till varandra*, 7.2.2 *Interkommunal ersättning för gymnasieskolans elever ska, liksom bidrag till enskilda huvudmän, utgå ifrån budgeterade kostnader* och 7.2.3 *Ett kompensatoriskt schablonbelopp ska införas i gymnasieskolan* både fångar komplexiteten kring resursfördelning inom gymnasieskolan, samt kan öka möjligheterna till en jämlik skola.

7.2.4

Delegationen mot segregation delar uppfattningen att utredningens förslag 7.2.4 *Huvudmän ska arbeta aktivt för en allsidig social elevsammansättning vid sina skolenheter* kan minska skolsegregationen inom gymnasial utbildning.

Myndigheten delar utredningens bedömning i konsekvensbeskrivningen att programsammansättningen på skolor är ett av de mest effektiva verktygen för att minska åtskillnaden mellan elever med olika bakgrund. Myndigheten ser att det är problematiskt att både offentliga och enskilda huvudmän anser att det är förknippat med risker, att det finns svaga incitament ur ett konkurrensperspektiv för skolor som går bra att utvidga sitt programutbud om det kan medföra att man får ett inflöde av elever med relativt sett lägre betyg. Arbetet med att minska och motverka skolsegregation kan inte vara ett ansvar som enbart vilar på skolenheter där de negativa konsekvenserna av segregation är mest påtaglig.

7.3.1

Delegationen mot segregation välkomnar förslaget 7.3.1 *Staten ska ansvara för ett nytt studiebidrag till eget boende*, då myndigheten delar uppfattningen att nuvarande stödsystem inte bidrar till att säkerställa lika tillgång till utbildning på ett enhetligt sätt.

Delegationen mot segregation har inga synpunkter på övriga förslag i utredningen, men ser positivt på att utredningens samlade förslag som helhet kan bidra till minskad skolsegregation.

I detta ärende har direktör Anders Kessling beslutat. Processledare Katarina Ramanius har varit föredragande.

Anders Kessling

Katarina Ramanius